

Pakotteiden kiertämisen havaitseminen ja kiertämisen estäminen ulkomaankaupassa

Käytännön ohjeistusta talouden toimijoille

EU on määrännyt Venäjälle ennennäkemättömiä rajoittavia toimenpiteitä (pakotteita), jotka koskevat yli 50:tä prosenttia EU:n ja Venäjän välisestä kaupasta. EU:n kauppapakotteiden vaikuttavuus on pakotteiden kiertämisen vuoksi heikentynyt. Venäläiset ja Venäjään sidoksissa olevat EU:n ja kolmansien maiden talouden toimijat ovat keksineet lukuisia tapoja EU:n pakotteiden kiertämiseksi. Tämä koskee erityisesti henkilöitä ja yhteisöjä, jotka helpottavat pakotteiden kiertämistä tahallaan ja tietoisesti. On kuitenkin yhtä tärkeää panna merkille, että pakotteiden kiertämistä voi tapahtua myös siksi, ettei yksityisellä ja julkisella sektorilla ole tietoa eikä riittävästi koulutusta asiassa.

Pakoteasetukset ovat Euroopan unionin jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Pakotteiden kiertäminen kielletään asetuksissa, ja kiertäminen on jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan rangaistavaa rikollista toimintaa. EU:n Venäjää vastaan määräämät sektoripakotteet ja henkilöpakotteet¹ tulisi panna täytäntöön rinnakkain. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos vientitapahtumaa ei ole kielletty sektoripakotteissa, yrityksen tulisi silti noudattaa henkilöpakotteita ja varmistaa, että viedyt tavarat tai teknologiat eivät hyödytä pakotteiden kohteena olevia osapuolia tai niiden omistuksessa tai määräysvallassa olevia yhteisöjä. Sovellettavissa EU:n asetuksissa säädetään EU:n toimijoille (ja EU:ssa liiketoimintaa harjoittaville toimijoille) velvoite jäädyttää pakotteiden kohteena olevien tahojen varat ja kielto asettaa varoja ja taloudellisia resursseja suoraan tai välillisesti heidän saatavilleen.

Kaikkien talouden toimijoiden tulisi luoda sisäinen ohjeistus EU-pakotteiden noudattamiseen (due diligence) sekä toteuttaa ja päivittää säännöllisesti kyseistä ohjeistusta. Ohjeistuksessa tulisi ottaa huomioon yrityksen liiketoimintamalli, liiketoiminnan maantieteelliset alueet ja erityispiirteet sekä niihin liittyvä asiakkaiden ja henkilöstön riskinarviointi. Yrityksen perusteltujen liiketoimintapäätösten tulisi pohjautua pakoteriskeistä parhaiten saatavilla oleviin tietoihin ja riittäviin asianmukaisen huolellisuuden menettelyihin koskien muun muassa asiakkaan tuntemismenettelyä (Know Your Customer, KYC). Yrityksen tulisi dokumentoida menettelyt.

Pakotteiden kiertämisen havaitsemiseen ja kiertämisen estämiseen on kaivattu käytännön ohjeistusta. Tämä asiakirja on laadittu tähän tarpeeseen. Ohjeistuksella pyritään tukemaan yrityksiä vastuullisessa liiketoiminnassa. Asiakirjassa esitetään asianmukaista huolellisuutta koskevia suosituksia ja eurooppalaisten viranomaisten yhteistyössä identifioituja varoitusmerkkejä, joiden avulla voidaan havaita mahdollinen pakotteiden kiertäminen. Asiakirjassa ehdotetaan käytännön keinoja pakotteiden kiertämisen tutkimiseen ja havaitsemiseen. Tiedot mahdollisesta tai havaitusta pakotteiden kiertämisestä tulisi ilmoittaa EU:n jäsenvaltioiden kansallisille toimivaltaisille viranomaisille. Ohjeistusta päivitetään tarpeen mukaan.

Tämä ohjeistus ei ole luonteeltaan velvoittava asiakirja. Kyseessä on asiantuntijatasolla laadittu muistio, jonka valmistelussa on hyödynnetty eri EU-viranomaisten ohjeita ja viranomaisten tekemiä havaintoja pakotteiden kiertämisestä.

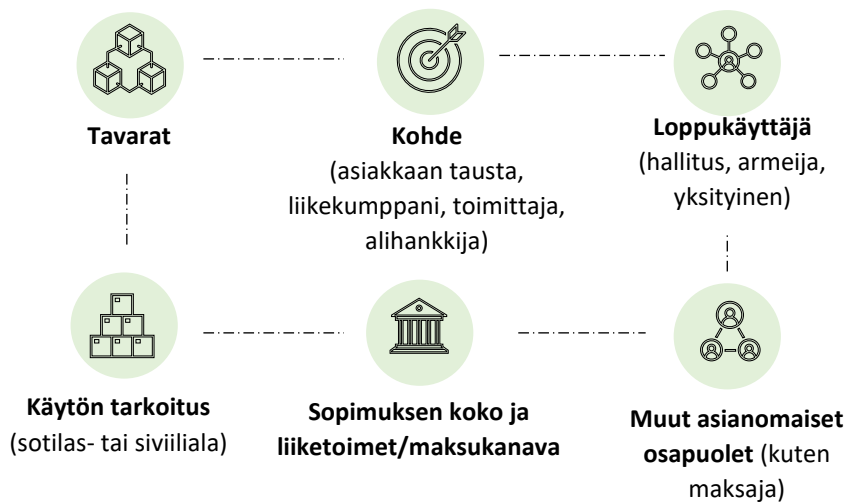
¹ Henkilöpakotteet kohdistuvat henkilöihin, jotka ovat vastuussa sellaisten toimien tukemisesta, rahoittamisesta tai täytäntöönpanosta, jotka heikentävät Ukrainan alueellista koskemattomuutta, suvereniteettia ja itsenäisyyttä tai jotka hyötyvät näistä toimista. Henkilöpakotteet voivat kohdistua myös henkilöihin tai yhteisöihin, jotka kiertävät EU:n pakotteita tai helpottavat pakotteiden kiertämistä.

Tämä asiakirja koostuu seuraavista osista:

1. Mikä on riskinarviointi ja mitä siinä tulisi huomioida?
2. Yrityksen asiakkaan tunnistamismenettelyssä (KYC) huomioitavat asiat
3. Varoitusmerkit koskien Venäjällä tai kolmansissa maissa harjoitettavaa liiketoimintaa
4. Käytännön ohjeet eurooppalaisille yrityksille riittävästä huolellisuudesta arvioitaessa pakotteiden kiertämiseen liittyvää riskiä
5. Liite I
 - a. Miten määritetään omistus ja määräysvalta?
 - b. Mikä on ”lopullinen edunsaaja” ja miksi sillä on väliä?
6. Liite II – Yhteystiedot lisätietojen saamiseksi ja mahdollisten pakotteiden kiertämisen ilmoittamiseksi.

1. Mikä riskinarviointi ja siinä tulisi huomioida?

Yritysten suositellaan käyttävän **riskiperusteista lähestymistapaa** hallitakseen mahdollisia uhkia ja haavoittuvuuksia toimintaympäristössään suhteessa pakotteisiin. Riskinarviointi (lisätietoa on esimerkiksi [kysymyksissä ja vastauksissa rajoittavia toimenpiteitä koskevasta asianmukaisesta huolellisuudesta](#)) on prosessi, jonka tarkoituksena on tunnistaa mahdolliset riskit arvioimalla tapahtuman todennäköisyyttä ja sen aiheuttamaa mahdollista vahinkoa. Arvioinnin laajuuden ja kattavuuden määrittämisessä voidaan ottaa huomioon seuraavat asiat:

2. Yrityksen asiakkaan tuntemismenettelyssä huomioon otettavia asioita

Mahdollisen pakotteiden kiertämisen riskianalyysin tulisi olla osa yrityksen tavanomaista asiakkaan tuntemismenettelyä (KYC). Menettelyssä tulisi vastata muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Onko tuotteesi/palvelusi pakotteiden kohteena?
- Onko liikekumppanisi pakotelistalla tai onko se pakotteiden kohteena olevan osapuolen omistuksessa tai määräysvallassa?
- Onko liikekumppanisi yhteydessä esimerkiksi Venäjän puolustusalaan liittyviin yhteisöihin tai yhteisöihin, joiden epäillään tai tiedetään kauppaavan pakotteiden kohteena olevia tavaroita ja teknologioita Venäjälle?
- Onko liikekumppanisi osakkeenomistaja, hallintoelimen (johtokunnan, hallintoneuvoston tms.) jäsen tai joku johtajatason työntekijä (esim. toimitusjohtaja, talousjohtaja) yhteydessä yhteisöihin, jotka liittyvät esimerkiksi Venäjän korkeisiin virkamiehiin / poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin, Venäjän puolustusalaan tai yhteisöihin, joiden epäillään tai tiedetään kauppaavan tavaroita ja teknologioita Venäjälle?
- Mikä on suunniteltu liiketoimi ja onko siinä pakotteiden kiertämisen riskiä? Onko tapauksessa mitään varoitusmerkkejä herättäviä ominaisuuksia (jäljempänä on yksityiskohtainen luettelo mahdollisista varoitusmerkeistä)?
- Kuka on loppukäyttäjä? Onko loppukäyttäjätodistus saatavissa? - Huomioithan, että loppukäyttäjätodistuksia voidaan väärentää.
- Kuka on maksaja? Mitä pankkia maksaja tulee käyttämään?
- Onko liikesopimuksessasi lauseke pakotteiden kiertämisestä ja vastuusta?
- Onko yrityksessäsi otettu käyttöön sisäiset prosessit asiakkaan tuntemista varten, muun muassa asiakkaan tuntemisprosessien kirjallinen dokumentointi?

3. Varoitusmerkit Venäjään tai kolmanteen maahan liittyvissä liiketoimissa:

Seuraavat varoitusmerkit on koottu eri EU- ja jäsenmaiden viranomaisten tiedoista ja havainnoista koskien pakotteiden kiertämistä:

1. Eurooppalaisen yrityksen **vienti ohjataan uudelleen kolmansiin maihin**, joiden talouden toimijoiden² tiedetään auttavan Venäjän talouden toimijoita tuomaan pakotteiden kohteena olevia tavaroita ja teknologioita. Lisäksi on riittävästi syytä olettaa, että **tavaroiden ja teknologioiden lopullinen määräänpää on Venäjä**.
2. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää kotimaisiin/eurooppalaisiin yrityksiin,
 - a. jotka ovat käyneet pitkään kauppaa Venäjän kanssa
 - b. joiden liiketoimintaan liittyy Venäjän-kauppaa
 - c. jotka ovat vasta äskettäin muuttaneet toimintaansa tai avanneet uutta toimintaa ulkomailla, esimerkiksi kolmansiin maihin
 - d. joiden toiminta (vienti, tuonti ja rahoitustoimet) eroaa merkittävästi aiemmasta toiminnasta.
3. **Uusi liikekumppani kolmannessa maassa**.
4. Liikekumppani on **äskettäin perustettu** tai sulautunut pakotteiden kohteena olevaan yhteisöön tai pakotteiden kohteena oleviin yhteisöihin tai henkilöihin liittyvään yhteisöön.
5. Liikekumppanilla on **sama osoite** kuin useilla kymmenillä eri yhtiöillä (se on siis todennäköisesti pöytälaatikkoyhtiö).
6. Toimitusjohtaja/johto **ei ole koskaan tavoitettavissa keskustelua varten** eli kaikki viestintä tapahtuu sellaisen tavallisen työntekijän tai edustajan kanssa, jolla näyttää olevan yleinen valtakirja.
7. **Muutokset omistusrakenteessa** (yhtiö muuttaa omistuksen yhteisöön, joka ei ole pakotteiden kohteena, etenkin silloin, jos omistuksen siirto ja pakotteisiin asettaminen osuvat ajallisesti yhteen).
8. Omistus- tai johtamisjärjestelyjen **monimutkaisuus** ja **peiteyritysten** käyttö (muun muassa perheenjäsenten käyttö, monimutkaiset liiketoimintajärjestelyt, osakkeiden siirrot, yhtiön nimen muuttaminen, tunnettujen offshore-paikkojen käyttö).
9. Venäläisten yritysten **sijaitseminen pakotteiden kohteena olevien yhteisöjen yhteydessä** ja kaupankäyntiin osallistuminen.
10. Liikekumppani on **tavarankuljetukseen** keskittyvä yritys (kuljetusyrityksiä on käytetty pakotteiden kiertämiseen) tai tavaroiden tai palvelujen välitystoimisto/välittäjä.
11. Maksut ja viestintään liittyvät varoitusmerkit:
 - a. **Epätavanomaiset maksumenetelmät** tai valuutta
 - b. **Monenlaiset maksujärjestelyt**
 - c. **Siirrot liittyvät pakotteiden kohteena** oleviin henkilöihin tai yhteisöihin (esim. maksut pakotteiden kohteena olevan yhteisön puolesta)

² Katso esimerkiksi USA:n FINCENin ja BISin ilmoitusta yrityksistä kiertää pakotteita vientivalvonnan yhteydessä ([FinCEN and Bis Joint Alert](#))

- d. Maksut suoritetaan **kolmansille osapuolille** tai ne ovat peräisin **kolmansilta osapuolilta**
- e. Rajat ylittävät rahansiirrot
- f. Sähköisessä viestinnässä käytetään **venäläisiä tai valkovenäläisiä verkkotunnuksia**
- g. **Venäläisten tai valkovenäläisten televiestintäoperaattorien** palvelut (tunnistettavissa maatunnuksen perusteella)
- h. Viestintään valitaan **salattu sanomavälitysalusta**, esim. WhatsApp, Signal, **ilman** selvää **syytä**.

12. Muut merkit (esim. kauppasopimuksen tekeminen **kolmannen osapuolen** kanssa, **perheenjäsenten** käyttö).

13. **Tuotteeseen tai palveluun liittyvät varoitusmerkit:**

- a. Katso Euroopan komission julkaisemat luettelot [ensisijaisista taistelutarvikkeista](#) ja [talouden kannalta kriittisistä tavaroista](#)
- b. Kryptopalvelut³:
 - i. Asiakkaan liiketoimet ovat peräisin Venäjällä, Valko-Venäjällä tai rahanpesunvastaisen toimintaryhmän määrittämällä lainkäyttöalueilla, joilla on puutteita rahanpesun / terrorismin rahoituksen torjunnassa, sijaitsevista IP-osoitteista tai ne lähetetään kyseisiin osoitteisiin.
 - ii. Asiakkaan liiketoimet ovat yhteydessä **pakotteiden** kohteisiin liittyviin **virtuaalivaluuttaosoitteisiin**.
 - iii. Liiketoimella on suora tai epäsuora transaktioriski **virtuaalivaluutan vaihtojen** tai Venäjällä sijaitsevien palvelujen vuoksi.
 - iv. Asiakas käynnistää varojen siirron, johon liittyy **kryptovaluutan sekoituspalvelu**.
- c. **Arvokkaan omaisuuden** käyttö.
- d. Kauppatavaran alkuperän peittäminen:
 - i. tuotetunnuksen **muuttaminen**.

14. **Toimialaan liittyvät varoitusmerkit:**

- a. Kuljetusala, logistiikka:
 - i. Tavarat ostava asiakas on **rekisteröity äskettäin**
 - ii. Asiakkaan toiminta **ei vastaa** ostetun tuotteen luokkaa
 - iii. Tavarat kuljetetaan epäjohdonmukaista (pidempää tai epätavallista) reittiä pitkin
 - iv. Asiakkaalla oli ennen 24. helmikuuta 2022 liikesuhteita nyt **nimettyjen** henkilöiden tai yhteisöjen kanssa ja/tai kaupankäyntiä, johon liittyy tuotteita, joilla on tällä hetkellä **vientirajoituksia**
 - v. Asiakas antaa **puutteellista tietoa** tuotteen loppukäyttäjistä ja/tai loppukäytöstä eikä anna lisätietoja kysyttäessä
 - vi. Tavaroiden kuvaus kauppa-/rahoitusasiakirjoissa on **epämääräinen ja harhaanjohtava**.
- b. Oikeudellista- ja veroneuvontaa tarjoavat yritykset – mahdollisia pakotteiden kiertämisen helpottajia. Huomioithan, että pakotteiden noudattamiseen liittyvä neuvonta on usein tarpeen, mutta pakotteiden noudattamista koskevasta lainopillisesta neuvonnasta voi olla lyhyt matka pakotteiden kiertämisessä avustamiseen.

³ Lisätietoa kryptopalveluja koskevista varoitusmerkeistä: [FinCEN Alert, FIN-2022-Alert001, 7.3.2022, erityistiedote Venäjään liittyvästä rahanpesusta \(canada.ca\)](#)

- c. Energia -, ilmailu -, elektroniikka - ja muut kehittyneet teknologia-alat – kiinnitäthän huomiota kuljetusyhtiöihin ja kauttakulkusatamiin sekä tuotteisiin, joihin kohdistuu välitön riski ja joita käytetään sotilaallisiin tarkoituksiin Venäjällä.

15. Tyypilliset varoitusmerkit rahanpesusta (katso www.rahanpesu.fi)

4. Asianmukaista huolellisuutta koskevia käytännön ohjeita yrityksille, kun arvioidaan pakotteiden kiertämisen riskiä

Tämän osuuden laadinnassa on hyödynnetty komission Usein kysytyt kysymykset ja vastaukset – asiakirjaa koskien Iran-pakotteiden toimeenpanoon liittyvää asianmukaista huolellisuutta EU-yrityksissä ja eri viranomaisten havaintoja pakotteiden kiertämisestä.⁴

1. Varmista, että keräät asiakkaasta vähintään seuraavat perustason tiedot:

- a. yhteisön koko nimi
- b. oikeudellinen muoto (pörssilistattu, osakeyhtiö, yksityinen osakeyhtiö jne.)
- c. yritystunnus
- d. yksityinen vai valtio-omisteinen
- e. pääyhteyshenkilö, osoite, puhelinnumero ja verkko-osoite
- f. johdon koko nimet, syntymäpaikat ja -ajat, henkilötunnukset, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön asema
- g. osakkeenomistajien koko nimet ja osakkeiden määrä, syntymäpaikat ja -ajat, henkilötunnukset, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön asema
- h. tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja (lisätietoa liitteessä I)
- i. johdon ja osakkeenomistajien sidokset poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin ja pakotteiden kohteisiin
- j. toiminta, tuotteet.

2. Tee pakotteisiin ja julkisiin lähteisiin perustuvat tarkastukset

a. Pakotetarkastus:

- i. Tarkasta tavaran tai tuotteen pakotestatus.
- ii. Tarkasta liikekumppanin pakotestatus hakemalla yritystä, sen osakkeenomistajia ja johtoa EU:n talouspakotteiden konsolidoidusta luettelosta ja muista asiaankuuluvista pakoteluetteloista (esim. Yhdysvaltojen SDN-luettelosta).

Huomaathan, että yrityksen tulisi tehdä pakotetarkastus varmistaakseen, että yritys noudattaa pakotteita.

- ###### b. Julkisiin lähteisiin perustuva tiedonhaku:
- haku yrityksen verkkosivustolta, uutisista, verkosta. Tiedotusvälineiden tietokantoihin ja yleisiin tiedotusvälineisiin tulisi tutustua, jotta voidaan havaita seuraaviin asioihin liittyvät tiedot:
- i. Yhteys terrorismin rahoitukseen tai terroritoimiin
 - ii. Yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai asekauppaan
 - iii. Rahanpesu
 - iv. Sääntömääräiset tutkimukset ja olennaiset riita-asiat
 - v. Väitteet osallisuudesta lahjontaan ja korruptioon ja/tai
 - vi. Sääntömääräiset tutkimukset tai pakotteet.

3. Tarkista seuraavien kysymysten avulla tunnetko todella liikekumppanisi sekä tavaroiden ja teknologioiden määränpään:

- a. Tunnetko nykyiset ja tulevat liikekumppanisi (asiakkaan tuntemisvelvoitteen noudattaminen), niiden taustat ja omistusketjut sekä sen, kenellä on niissä määräysvalta ja kuka niitä johtaa?

⁴ https://finance.ec.europa.eu/system/files/2020-01/faqs-restrictive-measures-iran_en.pdf

Katso Liitteestä I lisätietoja koskien omistusta ja määräysvaltaa.

- b. Toimiiko asiakkaasi/liikeyhteistyösi ketjussa, jossa omistusketjun jäljittäminen tosiasialliseen omistajaan ja edunsaajaan on monimutkaista?
- c. Tunnetko niiden liiketoiminnan ja mahdolliset muutokset liiketoimintaprofiilissa? Onko kumppanilla yhteyksiä poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin tai pakotteiden kohteena oleviin henkilöihin tai yhteisöihin tai onko yhteyksiä ollut?
- d. Jos kyse on uudesta liikeyhteistyöstä, mikä on uuden liikeyhteistyön syy?
- e. Onko uudella liikeyhteistyöllä fyysinen toimipaikka ja yleisölle tarkoitettu verkkosivusto?
- f. Onko asiakkaan liiketoiminta-alue tilattujen/toimitettujen tavaroiden ja teknologian mukainen?
- g. Miten uskottavaa vietyjen tavaroiden tai teknologioiden loppukäyttö on, kun otetaan huomioon liiketoimintaprofiili ja yrityksen hankkeet? Pystyykö yritys antamaan riittävästi asiakirjoja loppukäytön todistamiseksi?
- h. Mistä tuotteet/teknologiat, joita liikeyhteistyösi tarjoaa/myy, on hankittu?
- i. Miten asianomaiset tavarat/teknologiat kuljetetaan? Mitä reittejä aiotaan käyttää?
- j. Antoiko asiakas/liikeyhteistyösi kirjallisia asiakirjoja yrityksen taustasta ja liiketoimintatapauksesta?
- k. Käykö asiakas kauppaa tavaroilla/teknologioilla, joille on määrätty vienti-/tuontirajoituksia?
- l. Onko asiakkaan tilaamien tuotteiden määrä noussut viime aikoina siten, ettei se vastaa tiedettyä/tavanomaista loppukäyttäjätarvetta/liiketoimintaa?
- m. Onko kolmansien osapuolien vietyjen tavaroiden/teknologioiden lopullinen loppukäyttö logistiikkavarasto?

4. Käytä julkisia rekistereitä kerättyjen tietojen todentamiseksi:

- a. Viralliset yritysrekisterit jäsenmaissa ja kolmansissa maissa
- b. Todellisen edunsaajan rekisterit (jos soveltuu)
- c. Muut mahdolliset rekisterit (maarekisteri, verorekisteri, julkisten hankintojen rekisteri jne.)

5. Hyödynnä omia verkostojasi hankkiaksesi lisätietoja tiedon jakamiseksi (tarvittaessa):

1. Pyydä lisätietoja kauppakamareilta, EU:n liiketoimintayhdistyksiltä ja jäsenmaiden ulkomailla toimivilta liiketoimintayhdistyksiltä.
2. Hyödynnä muiden markkinoilla olevien yritysten kokemuksia (jos soveltuu).

6. Dokumentoi taustatarkastukset ja selvitykset:

1. Dokumentoi prosessi:
 - a. Pakotetarkastukset
 - b. Tulokset koskien kielteistä mediahuomiota
 - c. Viestintä asiakkaan/liikeyhteistyön kanssa tapauksesta
 - d. Kyselyt eri osapuolille.

2. Dokumentoi prosessissa saadut tiedot ja tosiseikat, joiden perusteella teet liiketoimintapäätöksen.

7. Ilmoita viranomaisille pakotteiden kiertämistä koskevista tapauksista:

- a. Voit ilmoittaa kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle havaitsemistasi pakotteiden kiertämisyrityksistä ja havaitusta pakotteiden kiertämisestä (tai niiden yrittämisen epäilystä) (tämän asiakirjan liitteessä II on yhteystietoluettelo).
- b. Voit ilmoittaa pakotteiden kiertämisestä [EU:n väärinkäytösten paljastajien työkalulla](#).

LIITE I

1. Miten määritetään omistus ja määräysvalta?

EU:n toimijalle ei aina ole selvää, kenellä on suora tai välillinen määräysvalta sen liikekumppaniin⁵. EU:n toimijoiden **on** kuitenkin **varmistettava**, etteivät ne aseta taloudellisia resursseja suoraan tai välillisesti sellaisen henkilön tai yhteisön saataville, johon sovelletaan EU:n rajoittavia toimenpiteitä, asioimalla tällaisen henkilön tai yhteisön määräysvallassa tai omistuksessa olevan yhteisön kanssa. Lisäksi EU:n rajoittavien toimenpiteiden kohteena olevan henkilön tai yhteisön omistuksessa, hallussa tai määräysvallassa olevat varat ja taloudelliset resurssit jäädytetään.

Euroopan unionin neuvosto on antanut ohjeita omistajuuden ja valvonnan tulkinnasta *EU:n parhaissa käytännöissä rajoittavien toimenpiteiden tehokasta täytäntöönpanoa varten* (jäljempänä ”EU:n parhaat käytännöt”).⁶ Lisäksi komissio on julkaissut ohjeita ja laajoja erityiskysymyksiä (yli 500), jotka kattavat monia eri aiheita, ja päivittää niitä edelleen auttaakseen sidosryhmiä panemaan täytäntöön pakotepaketteja.⁷

Omistus

EU:n parhaiden käytänteiden 62 kohdan mukaisesti *arviointiperusteena, joka on otettava huomioon arvioitaessa, onko oikeushenkilö tai yhteisö toisen henkilön tai yhteisön omistuksessa, on yli 50 prosenttia yhteisön omistusoikeuksista tai jos sillä on muuten enemmistönomistus siihen. Jos tämä kriteeri täyttyy, katsotaan, että oikeushenkilö tai yhteisö on toisen henkilön tai yhteisön omistuksessa.*

Komissio on antanut internetsivuillaan Usein kysytyt kysymykset ja vastaukset –osiossa (FAQ) ohjeita siitä, miten kokonaisomistus otetaan huomioon:

8. Kokonaisomistus: Jos kaksi tai useampia listaamattomia henkilöitä on kukin listaamattoman yhteisön vähemmistöosakkaita, mutta niiden yhteenlaskettu omistusosuus on yli 50 prosenttia kyseisestä yhteisöstä, pitääkö tätä yhteisöä pitää listattujen henkilöiden omistamana?

Viimeinen päivitys: 8. huhtikuuta 2022

Yhteisön yhteenlaskettu omistus tulee ottaa huomioon. Jos esimerkiksi yksi listatuista henkilöistä omistaa 30 prosenttia yhteisöstä ja toinen listatuista henkilöistä omistaa 25 prosenttia yhteisöstä, yhteisöä olisi pidettävä luetteloitujen henkilöiden omistamana.⁸

Komissio on myös antanut ohjeita siitä, miten omistus - ja organisaatorakenteiden muutokset otetaan huomioon:

5. Jos listalle merkityn henkilön varat siirrettiin listalle merkitsemättömälle kolmannelle henkilölle (esim. perheenjäsenelle) ennen luettelon voimaantuloa, onko varat vielä jäädytettävä?

Viimeinen päivitys: 8. huhtikuuta 2022

Neuvoston asetuksen (EU) 269/2014 2 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta takautuvasti. Se edellyttää kuitenkin kaikkien listalle merkittyjen henkilöiden tällä hetkellä omistamien, hallussaan pitämien, omistamien tai määräysvallassa olevien varojen jäädyttämistä. Jos arvioinnin ajankohtana on perusteltua uskoa, että tietyt varat ”kuuluvat” listalle merkitylle henkilölle tai että ne ovat listatun henkilön ”määräysvallassa”, vaikka ne

⁵ [Q&A due diligence on restrictive measures for eu businesses dealing with Iran \(europa.eu\)](https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10572-2022-INIT/en/pdf)

⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10572-2022-INIT/en/pdf>.

⁷ https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine/frequently-asked-questions-sanctions-against-russia_en.

⁸ https://finance.ec.europa.eu/system/files/2023-05/faqs-sanctions-russia-assets-freezes_en.pdf, question 8.

olisivat nimellisesti jonkun muun omistuksessa, kyseiset varat on jäädytettävä 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Sillä ei ole väliä, milloin varat siirrettiin.

Arvioinnin osalta arviointiperusteet, jotka komissio oli aiemmin esitellyt valvonnan (määräysvallan) yhteydessä, eivät olleet tyhjentäviä. Tilanteissa, joissa on osallisena kolmansia henkilöitä (ja mahdollisia perhesuhteita), voitaisiin ottaa huomioon myös muita tekijöitä, kuten:

- listatun henkilön ja kolmannen henkilön välisten liiketoiminta - ja perhesuhteiden läheisyys;
- varat omistavan kolmannen henkilön ammatillinen riippumattomuus;
- kolmannelle henkilölle aiemmin annetut lahjat ja niiden vertautuminen kyseiseen liiketoimeen;
- aiempien lahjojen antotiheys/säännöllisyys kolmannelle henkilölle;
- listatun henkilön ja kolmannen henkilön välisten virallisten sopimusten sisältö;
- varojen luonne (esim. ovatko nämä listatun henkilön omistaman tai määräysvallassa olevan yhtiön osakkeita).⁹

Määräysvalta

EU:n parhaissa käytännöissä todetaan valvontakriteereistä seuraavaa:

63. Perusteisiin, jotka on otettava huomioon arvioitaessa, onko oikeushenkilö tai yhteisö joko yksin tai muun osakkaan tai kolmannen osapuolen kanssa tehdyn sopimuksen nojalla toisen henkilön tai yhteisön määräysvallassa, voi kuulua muun muassa:

a) oikeus tai valtuudet nimittää tai erottaa enemmistö kyseisen oikeushenkilön tai yhteisön hallinto-, johto- tai valvontaelinten jäsenistä;

b) se, että on yksin äänioikeuttaan käyttäen nimittänyt enemmistön oikeushenkilön tai yhteisön hallinto-, johto- tai valvontaelinten jäsenistä, jotka ovat toimineet tehtävässä kuluvan tai edellisen tilikauden aikana;

c) se, että oikeushenkilön tai yhteisön muiden osakkaiden tai jäsenten kanssa tehdyn sopimuksen nojalla määrää yksin enemmistöstä osakkaiden tai jäsenten äänistä kyseisessä oikeushenkilössä tai yhteisössä;

d) oikeus käyttää määräävää vaikutusvaltaa oikeushenkilössä tai yhteisössä kyseisen oikeushenkilön tai yhteisön kanssa tehdyn sopimuksen tai sen perustamiskirjan tai yhtiöjärjestyksen määräysten nojalla, jos kyseistä oikeushenkilöä tai yhteisöä koskevassa laissa sallitaan, että siihen sovelletaan tällaista sopimusta tai määräystä;

e) valta käyttää d alakohdassa tarkoitettua oikeutta käyttää määräävää vaikutusvaltaa, vaikka ei olisi kyseisen oikeuden haltija¹⁸;

f) oikeus käyttää oikeushenkilön tai yhteisön koko omaisuutta tai osaa siitä;

g) sellaisen oikeushenkilön tai yhteisön liiketoiminnan yhtenäinen johtaminen, joiden osalta julkistetaan konsolidoitu tilinpäätös;

h) se, että vastaa yhteisvastuullisesti oikeushenkilön, ryhmän tai yhteisön rahoitusvastuista tai takaa niitä.

64. Jos jokin näistä perusteista täyttyy, katsotaan, että oikeushenkilö tai yhteisö on toisen henkilön tai yhteisön määräysvallassa, ellei tapauskohtaisesti toisin osoiteta.

⁹, question 5.

65. Edellä esitettyjen omistusta tai määräysvaltaa koskevien perusteiden täyttyminen voidaan kumota tapauskohtaisesti.

Komissio on myös ottanut kantaa valvontakriteereihin (ts. määräysvallan kriteereihin). Komissio on 1.9.2017 antamassaan ilmoituksessaan todennut seuraavaa¹⁰:

Arvioitaessa, onko oikeushenkilö tai yhteisö toisen henkilön tai yhteisön määräysvallassa yksin vai toisen osakkeenomistajan tai muun kolmannen osapuolen kanssa tehdyn sopimuksen nojalla, on tarpeen tehdä tosiasiallinen arviointi näiden kahden yrityksen/yhteisön välisistä organisatorisista, rakenteellisista ja taloudellisista yhteyksistä.

Ratkaiseva tekijä on se, pystyykö luetteloitu yhteisö vaikuttamaan ratkaisevasti toisen kyseisen yhteisön toimintaan. Vaikka merkittävä omistusosuus on yksi tekijä, joka voi viitata määräysvaltaan, vähimmäiskynnystä ei ole. Jopa vähemmistöosakkuus voi riittää, jos se liittyy vähemmistöosakkaille tavallisesti myönnettyjä oikeuksia suurempiin oikeuksiin ja jos ”johdonmukainen oikeudellinen tai taloudellinen arviointi” osoittaa, että luettelossa mainittu yhteisö itse asiassa vaikuttaa toiseen yksikköön.

Ratkaisevaa vaikutusvaltaa osoittavat muun muassa seuraavat seikat:

- a) valtuudet nimittää tai erottaa enemmistö tällaisen oikeushenkilön tai yhteisön hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä;
- b. oikeushenkilön tai yhteisön varojen käyttö kokonaan tai osittain;
- c. oikeushenkilön tai yhteisön rahoitusvastuiden yhteisvastuullisuus tai niiden takaaminen;
- d. vaikuttaa yritysstrategiaan, toimintapolitiikkaan, liiketoimintasuunnitelmiin, investointeihin, kapasiteettiin, rahoituksen tarjontaan, henkilöstöresursseihin ja oikeudellisiin kysymyksiin;
- e) otetaan käyttöön tai ylläpidetään mekanismeja, joilla seurataan oikeushenkilön tai yhteisön kaupallista toimintaa;
- f. muut seikat, kuten yrityksen osoitteen jakaminen tai saman nimen käyttäminen, voivat saada kolmansilta osapuolilta vaikutelman, että nämä kaksi yhteisöä ovat itse asiassa osa samaa sitoumusta.

2. Mikä on ”tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja” ja miksi sillä on väliä?

Rahanpesun torjuntaa koskevassa lainsäädännössä käytetään ilmaisua ”tosiasiallinen edunsaaja”, englanniksi ”ultimate beneficial owner” (UBO). Tosiasiallisen edunsaajan tietäminen voi olla hyödyllistä, kun määritetään henkilöä, jolla on määräysvalta liikekumppaniin.

Tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja on kuka tahansa luonnollinen henkilö, joka viime kädessä omistaa yrityksen tai muun oikeushenkilön tai käyttää siinä määräysvaltaa, ja/tai yksi tai useampi luonnollinen henkilö, jonka lukuun liiketoimi suoritetaan tai toimintaa harjoitetaan. Nyrkkisääntönä (sen vaikuttamatta tapauksen erityisolosuhteisiin) on, että oikeushenkilön tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja voi olla luonnollinen henkilö,

- jonka omistusosuus on vähintään 25 prosenttia tai
- jolla on vähintään 25 prosenttia äänioikeuksista tai

¹⁰ Kysymyksiä ja vastauksia rajoittavista toimenpiteistä koskevasta asianmukaisesta huolellisuudesta Iranin kanssa kauppaa käyville EU:n yrityksille

- joka on vähintään 25 prosentin omistuksen edunsaaja.

EU:n toimijoiden kannattaa tutustua direktiivin (EU) 2015/849 (rahanpesunvastainen direktiivi) 3 artiklan 6 kohtaan, koska siitä saa lisätietoja oikeushenkilöiden ja oikeudellisten järjestelyjen tosiasiallisten omistajien ja edunsaajien tunnistamisesta.

LIITE II

Yhteystiedot Suomessa:

1. Pakotetiimi, ulkoministeriö, Pakotteet.um@formin.fi, puh. 050 325 5965 (ma–pe klo 13–15)
2. Tulli, valvontaosasto
 - a. Vihjelomake: <https://vihjeet.tulli.fi/>
 - b. Maksuton puhelinpalvelu toimii kiireellisissä tullirikostapauksissa ympärivuorokautisesti numerossa 0800 14 600.